ЯНКА КУПАЛА — Тарасова доля
(Пам'яті Тараса Шевченка)

I

Ходить гомін по Вкраїні
У святкових шатах...
Гомонить Дніпро зі степом
Про велике свято.

Тую долю, що колисці
Тарас напророчив, —
Тую долю чують вуха,
Бачать ясні очі.

Тая воля, на яку так
Тарас сподівався,
Загуляла в степу дикім,
Сонцем обвилася.

Теє щастя, про яке так
Тарас вічно марив,
У народі на свободі
З Кремля господарить.

Добрим словом поминає
Великого сина
Україна молодая,
Вільна Україна.

II

Як його роджала мати, —
Не світили зорі,
Зуби шкірила неволя,
Реготало горе.

Пісень радісних, веселих
Над ним, у колисці
Не співали молодиці
Ні здаля, ні зблизька,

А як виріс, як піднявся,
На свої став ноги,
Слідом — панський гніт, кріпацтво,
Їх тверді пороги.

Круком гнувся між панами,
І зітхав несміло,
Катували батогами
Молодече тіло.

Енгельгарти, Енгельгарти!
Вже вам не повстати, —
Відімстила Україна
За дітей і мати.

III

А було на Україні
Темно, як в могилі,
Люди гинули, як мухи,
В мороці блудили.

Ані світла, ні усмішки
Хоч би на хвилину, —

Нічка вкрила Україну,
Чи ж тільки Вкраїну?!

І скрипіли, і бряжчали
Ланцюги в жалобі,
Панство людям ціну склало,
Нібито худобі.

Продавало та міняло,
В карти програвало,
Крові, сльозам кінця-краю
Бідняцтво не знало.

Тої каторги та муки
Пером не опишеш.
Та минулось. Тільки думку
Спомином колише.

IV

Народився на світ білий
І Тарас у путах,
Ой, нелегко бути, браття,
Змалечку закутим!

Я так само народився
Під царем, у путах.
Спопелити б ту часину,
Та навік забути!

Пройшли роки. Тарас виріс,
Як тополя в полі.
Викупляли добрі люди
Тараса з неволі.

Як брав гроші пан вельможний,
Грішними руками,
Кров людська на тих дукатах,
Жевріла сльозами.

Кров закутих батька, мами,
Скованого сина,
Кров блищала на дукатах
Скутої Вкраїни.

V

По гостинцю білоруським,
В Петербург з Варшави,
За каретою, за паном
Пнеться хлопець жвавий.

Це іде Тарас, невільник,
Служка ясне-пана,
Пан у золоті. Він бідний,
У сорочці рваній.

В Білорусії берези
Обабіч гостинця
Колихали думки шумом
Хлопцю-українцю.

Гай шумів йому над вухом,
Булькали криниці, —
Молодий юнак на все це
З подивом дивився.

Бачив вбогі він хатини,
Соломою вкриті,

Як і вдома, бідні люди
В рабстві мусять жити.

VI

Чому в серці білоруськім
Пісня Тарасова
Відгукнулась, заспівала
Зрозумілим словом?

Чому вітер з України
Степовий, крилатий
Долітав до Білорусі
І влітав до хати?

Бо йшла доля білоруса
Поруч з українцем
Однаково — в горі, в смутку,
Тернистим гостинцем.

Бо згинались однаково,
Звечора і зранку,
Шиї в ярмах – і чекали
Ясного світанку.

Як жилося, як велося,
Як марніли сили,
Тому свідками усюди
Кургани, могили.

VII

Покохав Тарас дівчину
У дитинстві, рано,

І до самої до смерті
Не забув Оксани.

Разом пас свиней із нею,
На кульбаби дмухав,
Разом мчали аж до річки
Босоніж щодуху.

Скільки думали обоє,
Мріяли щосили, —
Знає це лиш степ широкий
Та Дніпрові хвилі.

Серце мав Тарас велике,
Що любити вміло,
Очі мав, що вміли плакать
По Оксані милій.

Гнав з собою пан Тараса
З рідної країни,
А Оксана йшла шукати
Хліба на чужину.

VIII

Хто б подумав, здогадався,
Що в таких кайданах
Був Тарас багатий скарбом,
Скарбом нездоланним.

Ні царі, ні їхні слуги,
Не могли забрати,
Знищити, спалити, вкрасти
Скарб його багатий.

А була його багатством,
Скарбом небувалим,
Його пісня, що з-під серця
Співом вилітала.

Не тонула пісня в морі,
В огні не горіла,
Ланцюгами не міг скути
Сатрап озвірілий.

Малював він і малюнки,
Та хоч сили тратив,
Не вдалося у неволі
Щастя змалювати.

IX

І не спиться, і не сниться
Тарасу на світі,
Де не гляне, — скрізь неволя,
Плачуть мами, діти.

Україна під панами,
Під жандармом-царем
Сиротою стогне, гине
В моторошних марах.

Бити ляхів, розбивати
Мури і засови! —
Зашуміло по Вкраїні
Тарасове слово.

Усю кривду, і гризоту,
Що душила груди,

Виливав він на папері,
Щоби знали люди.

Кликав віршем ліпшу долю,
Долю і свободу,
Кликав щастя, кликав сонце
Для свого народу.

X

Пішло слово Тарасове
Горде, не смиренне, —
Знайшла відгук його пісня
У людей яремних.

Люди очі протирали,
Видивлялись волі.
— Тарас, правду нам співаєш, —
Не вмовкай ніколи!

А царя, його придворних,
І панів кривавих
Огорнув страх від такої
Бунтарської з'яви.

Думу думали, як краще
Тараса карати,
Чи на полі, на кургані,
Чи в батьковій хаті.

Карою його карали,
Щоб німим зробився,
Щоб складати свої пісні
Навік розучився.

XI

Ой, шлях каторжний, нелегкий,
Витоптаний горем,
Вкритий людськими костями,
Вимитий сліз морем!

Повіяла по ним, холодним,
Тарасова доля
Через хащі, через нетрі,
Крізь безлюдне поле.

Як самотньо. Спробуй крикни —
Хоч би відгук! – тихо,
Тільки раптом звір завиє
Очманілим сміхом.

Ой, загнав тебе, Тарасе,
Ниций цар-душитель!
У труну уклав живого,
Щоб не думав жити.

Тарасове горе, муки
Камінь тільки бачить,
Та шумливий вітер чує,
Як нещасний плаче.

XII

Орська цитадель — в'язниця,
Та з царським указом:
За перо як і за пензель
Не братись ні разу.

Щоб не брався і не думав
Дум своїх свавільних.
Ось яку отримав кару
Пісняр підневільний!

А уві сні — батьківщина,
Степ, травинку кожну, —
Малював би хоч і кров'ю, —
І кров'ю не можна…

Думки лізуть, виливав би
На папері, шкірі,
Шкіру і папір невинний
Відібрали, звірі.

Чахне, сохне, відірваний
Від рідної ниви,
Під солдатською п'ятою,
Тарас нещасливий.

XIII

Тої кари жорстокої
Не жадай нікому!
Повертав Тарас з неволі
В неволю додому.

З'їло царське покарання
Тарасову силу, —
Менш дивився вже на небо,
Більше на могилу.

Але пісень, пісень гожих
Не забув складати,

Не забув у піснях-думах
Україну-мати.

Він писав би свої думи
Може, кров'ю й далі,
Але з жил його сатрапи
Кров повипивали.

Ласо висмоктали гади
Кров йому з-під серця.
Пам'ять хай про цю наругу
Вічно збережеться!

XIV

І помер Тарас. Неволя
З горем погубили.
У Дніпрі журливо-сумно
Зашуміли хвилі.

Поплили Дніпрові хвилі
Аж у синє море.
Хай розкажуть хвилі світу
Про велике горе.

І заплакала Вкраїна, —
Плакала немало, —
Як ховала свого сина,
Пісняра ховала.

Насип сипали високий
Над Ревучим синім,
Щоб далеко видно було
По всій Україні.

Спить Тарас, відпочиває
В домовині тісній,
Не спить лише між народом,
Не спить його пісня.

XV

Гей, Тарас, якби збудився
Ти, устав з могили,
І поглянув на Вкраїну,
Пісняре наш милий!

Ой, побачив би ти диво
На степу широкім!
Новим словом привітав би
Дніпро синьоокий.

На твоїй землі квітчастій
Сонце ясно світить,
Не згинають пліч у ярмах
Ні батьки, ні діти.

Бджолами господарюють
Самі собі люди.
Будівництво йде казкове, –
Ніби справжнє чудо!

Ані сліз тих, ані горя,
Ні царя, ні пана!
Ех, Кобзар, якби збудився –
На Вкраїну глянув!..

1939